

Kurucz Orsolya

Gyakorlati képzés az iskolában és a gazdaságban

A szakpolitika és a gazdaság szereplői által gyakran hangoztatott igény, miszerint a fiatalok gyakorlati képzése a felsőbb évfolyamokon valós munkakörülmények között valósuljon meg, így felkészültebb, jobb szakemberek léphetnek ki a végzést követően a munkaerőpiacra. Jelen tanulmányban a szerző azt vizsgálta, hogy milyen jellemzők mentén írható le a szakiskolás fiatalok gyakorlati képzése. Az elemzés bemutatja az első és az utolsó évfolyam közötti különbségeket a gyakorlati képzés szemszögéből, ezen felül a szerző választ keres arra is, hogy kimutatható-e érvényes összefüggés a gyakorlati tudás és a képzés helyszíne között.

A szakképzés első évében és végzősként az iskolában, illetve az iskolán kívül gyakorlók aránya

Az évtized közepe óta érvényes az a szabályozás, amely az első szakképzési évfolyamon az alapszabvány 140%-át biztosítja az iskolai tanműhelyben, központi képzőhelyen szervezett szakmai gyakorlati képzésben részt vevő tanulók után, de csak 60%-át az utolsó évfolyamon. Ezzel a szabályozással arra kívánták ösztönözni az iskolákat, hogy az első évfolyamon iskolai tanműhelyben, központi képzőhelyen folyjon a gyakorlati oktatás, de a felsőbb évfolyamokon „engedjék ki őket” a cégekhez. Hiszen a gazdaság szereplői gyakran vádolták – olykor nem is alaptalanul – az iskolákat és fenntartóikat, hogy tanműhelyi kapacitásuk kihasználása miatt, valamint hogy szakoktatóikat ne kelljen elbocsátani, igyekeztek elérni, hogy a diák minél tovább, akár a szakmunkásvizsgáig náluk maradjon gyakorlaton. A szakpolitika viszont preferálja, hogy az első évben iskolai keretek között kapják meg a tanulók a gyakorlati alapokat, ezt követően viszont a gazdaság szereplői úgymond „valóságos” környezetben biztosítsák a gyakorlatot. Ezt a konstrukciót a gazdaság szereplői igénylik is, és széles körben tartják úgy, hogy a képzés minőségét emeli.

Felmérésünkben arra voltunk kíváncsiak, hogy az egyes szakmacsoportokban milyen mértékben érvényesül a fenti szakpolitikai törekvés. Leegyszerűsítve: hol gyakorolnak a szakiskolások az első és az utolsó tanévben. A döntően fiúk által tanult négy vizsgált szakmacsoportra igaz az, hogy elsősként inkább az iskolában, végzősként inkább az iskolán kívül vannak a gyakorlati képzés során. Ugyanakkor a szabályozás öt év alatt sem érte el azt, hogy az első évben az iskolai, az utolsóban pedig a külső gyakorlat domináljon. Az építőiparban például már az első évben is jellemző, hogy többen folytatnak gyakorlatot az iskolán kívül, mint az iskolában, és a négy szakmacsoportból háromban már az első évben is több mint 30% gyakorol kizárólag vállalkozásoknál, és ez az arány a gépészeknél is alig kevesebb 30%-nál. Valamennyi szakmacsoportban kisebbségben vannak az első évben csak az iskolában gyakorlók. Ugyanakkor a tanulószereződések számának évről évre való emelkedése ellenére a végzős évfolyamoknál három szakmacsoportban is még 20-30% között van a kizárólag az iskolában gyakorló diákok aránya, és ez az érték a villanyszerelőknél is alig marad 20% alatt. Az utolsó évben a diákok 50-60%-ban kizárólag az iskolán kívül, és további 10-20% az iskolán kívül is (általában jóval nagyobb arányban az iskolán kívül) kap gyakorlati oktatást. Valamennyi szakmára igaz az, hogy csak körülbelül 20%-kal nagyobb az utolsó évben kizárólag iskolán kívül gyakorlók aránya, mint az elsőben. Azt nem tudjuk, hogy a szakpolitikai törekvések ilyen gyenge érvényesülésének mik az okai. A gazdaság szereplői nem kínálnak mindenhol elegendő gyakorlati helyet? Vagy az intézmények „nem engedik ki” diákjaikat, s ezért gyakorolnak ilyen sokan még utolsó évben is az iskolában? Az iskola nem képes biztosítani a diákok gyakorlatát az első évben sem? Vagy informális alkukat köt a gazdaság szereplőivel, ezért gyakorolnak ilyen sokan a gazdaságban már az első évben is? Általában milyen részérdekek mentén dől el, hogy a diák hol végez szakmai gyakorlatot? A diákok által kitöltött kérdőívek erre természetesen nem adnak választ.

A fiús hiányszakmák mellett megnéztük, hogy a két, fiúk és lányok által egyaránt szívesen választott, de két régióban a hiányszakmák közé sorolt szakács szakmában, az egyetlen lányok által dominált, szintén két régióban hiányszakmák közé sorolt nőiruha-készítőben, illetve a kontrollként megvizsgált, inkább lányok által tanult bolti eladó és az igen divatos, visszaszorítani kívánt fodrász szakmákban milyen eloszlásokat találunk.

Ezekben a szakmákban némileg eltérő képet kapunk az előzőekben leírtakhoz képest, és az egyes szakmák helyzetét összehasonlítva is, bár az a megállapítás itt még talán fokozottabban érvényes, hogy a szakpolitikai törekvések csak nagyon korlátozottan érvényesültek, hiszen az első év és a végzős év gyakorlati helyszínének megoszlása még kevesebb eltérést mutat. A fodrász szakma adatai hasonlítanak leginkább a fiús hiányszakmákéra, itt is nagyjából 20%-kal nőtt meg a kizárólag iskolán kívüli gyakorlat aránya, miközben már az első évben is majdnem annyian gyakorolnak az iskolán kívül, mint az iskolában. A bolti eladónál és a vendéglátóiparban erősen jellemző, hogy már az első évben is a nagy többség iskolán kívül kapja a gyakorlati képzés nagy részét. Ezekben a szakmacsoportokban elterjedt az is, hogy az utolsó évben a diákok kéthetente legalább egy napot iskolai keretek között, pl. a tankonyhában töltenek, mert így jobban biztosítható, hogy felkészüljenek a szakmunkásvizsgára, de akik az iskolán kívül és belül is kapnak gyakorlati oktatást, azok sokkal magasabb időarányban vállalkozásoknál vannak. A végzősök döntő többsége itt

iskolán kívüli szakmai tapasztalatot, sőt, munkatapasztalatot szerez. A nőiruha-készítő szakma helyzete speciális. Itt nyilvánvaló, hogy a gazdaság csak néhol kínál gyakorlati képzési helyeket, mint ahogy a későbbiekben vonzó feltételekkel munkahelyeket is alig, ezért a diákok nagy többsége számára a gyakorlati képzés szinte a teljes időben az iskolán belül zajlik, mindössze 6% az, aki végig iskolán kívül gyakorol.

Megvizsgáltuk azt is, hogy amennyiben valaki iskolán kívül volt a gyakorlati oktatás során, hogyan került oda (1. táblázat). Három szakma esetében igen nagy százalékban mondták azt a diákok, hogy saját maguknak intézték a gyakorlati helyet. Ezek a bolti eladó (40%), a fodrász (34%) és a szakács (36%) szakma tanulói. A fodrászoknak csupán 13%-a mondta, hogy az iskola szerezte és intézte az iskolán kívüli gyakorlati képzést. A vasipari szakmákat tanulók és a nőiruha-készítők több mint 50%-ának az iskola segítségével sikerült külső gyakorlati helyet találnia, ez jóval magasabb arány, mint bármely más vizsgált szakma esetében. Igaz, a nőiruhásoknak csak kis hányadát érinti, hiszen ők eleve alig kerülnek iskolán kívüli tanműhelybe. A kamara a vizsgált szakmától, szakmacsoporttól függetlenül igen kis mértékben nyújtott segítséget a kérdezett diákoknak.

1. táblázat

Amennyiben az iskolán kívül is volt gyakorlati helye, hogyan került oda? (%)

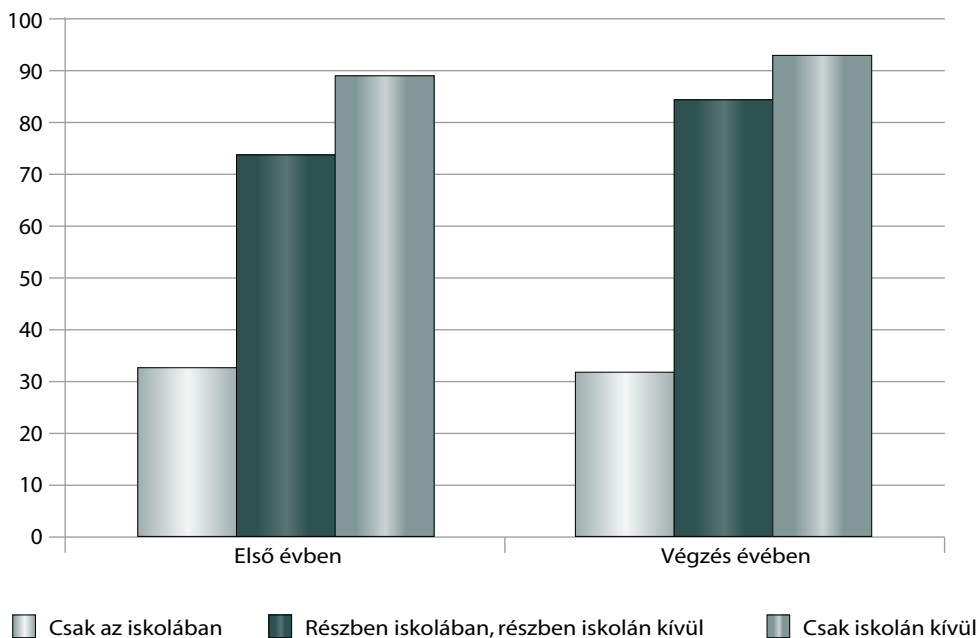
	Az iskola szerezte és intézte	Az iskola ajánlotta, de magam intéztem	Szüleim, rokonaim, ismerőseim szereztek	A kamara szerezte	Saját magam szereztem	Egyéb válasz
Gépészet	51,9	13,0	14,6	1,7	15,0	3,9
Építőipar	38,2	10,2	21,1	2,7	21,8	3,9
Asztalos	27,6	16,1	28,7	0,0	21,5	6,1
Bolti eladó	23,8	9,4	22,6	2,8	39,8	1,6
Fodrász	13,3	5,7	38,1	0,4	33,5	9,1
Nőiruha-készítő	53,5	14,1	4,0	0,0	9,1	19,2
Szakács	19,9	12,2	29,1	2,1	35,8	0,8
Villanyszerelő	43,8	11,4	24,3	0,5	16,4	3,5

Megkérdeztük a diákoktól, hogy „Volt-e tanulószereződése az első évben, amikor elkezdte a szakmát tanulni?“, illetve, hogy „Volt-e tanulószereződése ebben a tanévben?“, azaz a végzés évében. Azok esetében, akik az iskolán kívül gyakoroltak, reális értékeket kaptunk, amelyek összhangban vannak a tanulószereződésre és az együttműködési megállapodásra vonatkozó ismert adatokkal. Azonban azoknak is nagyjából egyharmada, akik csak az iskolában vettek részt gyakorlaton, azt nyilatkozta, hogy volt tanulószereződése (1. ábra). Ez nyilvánvaló adathiba, mégpedig tömeges. Alighanem a tanulószereződést összekeverték a tanulói jogviszonnal. Úgy tűnik, hogy akik soha nem gyakoroltak az is-

kolán kívül, azok jelentős részének fogalma sincs arról, hogy mi a tanulószerveződés. Éppen ezért a tanulószerveződésre vonatkozó számításokat csak azokra vonatkozóan végeztük el, akik a gazdaság által kínált gyakorlati helyen (is) tanulták a szakmát.

1. ábra

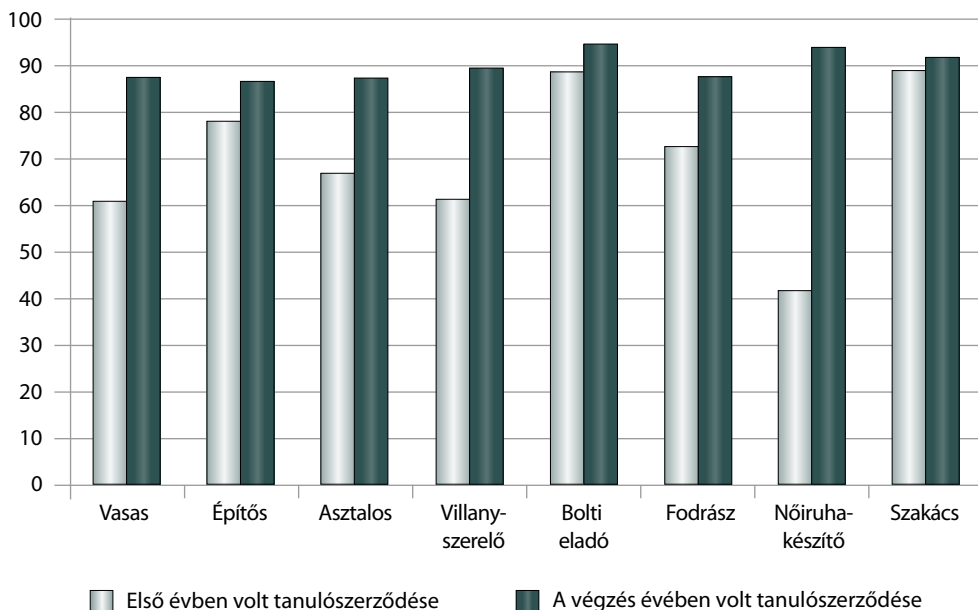
Tanulószerveződéssel rendelkezők aránya a gyakorlati helyek szerint a hiányszakmát tanuló diákok esetében (elsőként és a végzés évében) (%)

Láttuk (1. ábra), hogy az iskolában és az iskolán kívül gyakorlók aránya hogyan változott az első évtől a végzés évéig. Majd azt vizsgáltuk meg, hogy a legalább részben az iskolán kívül gyakorlók között szakmánként milyen arányban volt tanulószerveződése a fiataloknak az első és az utolsó szakképzési évfolyamon (2. ábra). Az utolsó évben már minden szakmában 85% fölött volt ez az arány, míg az első évben a szakácsoknál és a bolti eladóknál közel 90%-os a tanulószerveződéssel rendelkezők aránya, az építőiparban és a fodrászoknál 70-80% közötti, a többi hiányszakmában ennél alacsonyabb, de a nőiruhásokat leszámítva legalább 60%-os. Ezek összhangban vannak azokkal az összesített adatokkal, amelyek szerint a külső gyakorlat döntő hányada tanulószerveződés keretében zajlik, természetesen – különösen az első szakképző évfolyamosoknál – előfordulhat szórványos adathiba, a tanulószerveződés és a tanulói jogviszony összekeverése miatt.

2. ábra

Az első évben és a végzés évében legalább részben az iskolán kívüli gyakorlati helyen lévő diákok között a tanulószerezések aránya (%)

Hogyan lett gyakorlati helye a diákoknak?

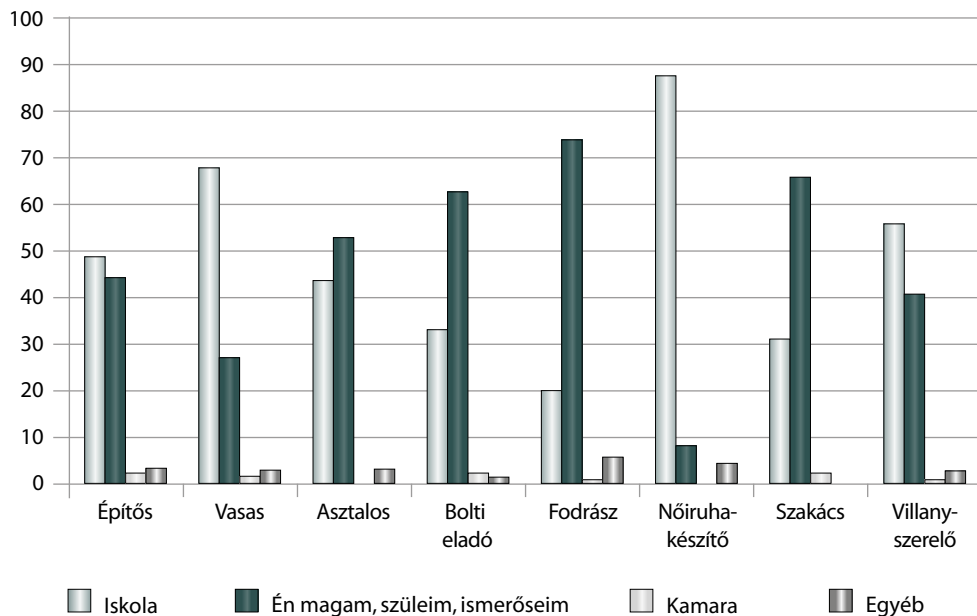
A kérdőíves felmérés során megkérdeztük a fiatalokat, hogy amennyiben az iskolán kívül is voltak szakmai gyakorlaton, hogyan kerültek oda. Eredetileg hét válaszlehetőség állt rendelkezésükre. Ezek a következők:

1. Az iskola szerezte és intézte
 2. Az iskola ajánlotta, de magam intéztem
 3. Szüleim, rokonaim szereztek
 4. Egy ismerős szerezte
 5. Saját magam szereztem
 6. A kamara szerezte
 7. Egyéb módon
- } Szakiskola segítségével
 } Személyes kapcsolatok révén

Az elemzéshez összevontunk kategóriákat, így összehasonlíthatóvá válik az intézményi/ szakiskolai oldal a privát/személyes oldallal. Az iskola kategóriába került az 1. és 2. válaszlehetőség, míg a 3., 4. és 5. válaszlehetőség egybevonásával alkotott kategória lehetőséget ad arra, hogy megnézzük, a családnak, ismerősöknek és magának a diáknak mekkora szerepe van az iskolán kívüli gyakorlati oktatás megszervezésében az egyes szakmák esetében.

3. ábra

A szakiskola és a diák szerepe a tanulószerezés megszerzésében/intézésében (%)

Szakmától, szakmacsoporttól függetlenül igaz, hogy a kamarának elenyésző szerepe volt a gyakorlati helyek közvetítésében.

Abban azonban már jelentős eltérések adódtak, hogy szakmánként mekkora az iskola és a család szerepe. Az asztalos és villanyszerelő szakma, illetve az építőipari szakmacsoport esetében a diákok nagyjából fele-fele arányban mondták azt, hogy az iskola, illetve a család/ismerősök segítségével sikerült iskolán kívüli gyakorlóléhelyt találniuk.

A vasipari szakmacsoportban tanuló diákok közel 70%-a mondta, hogy az iskola segítségével került a külső képzőhelyre. A nőruha-készítőnek tanulók szintén nagy arányban jelölték meg ezt válaszként, több mint 80%-uk, azonban náluk fontos megjegyezni azt, hogy összességében kis arányban voltak olyanok, akik külső helyen voltak gyakorlaton.

A népszerűbb szakmáknak számító bolti eladó, fodrász és szakács szakmában tanulók többsége ezzel szemben döntően inkább a család, ismerősök révén kerül az iskolán kívüli képzőhelyre. A bolti eladónak tanuló és a szakács diákok több mint 60%-a mondta azt, hogy az iskola közreműködése nélkül, személyes kapcsolatai révén sikerült intéznie a tanulószerezést. A fodrász tanulók esetében volt a legkisebb szerepe az iskolának a tanulószerezés megszerzésében, intézésében, csupán a diákok 20%-ára igaz ez, míg több mint 70% vallotta azt, hogy a családnak/ismerősök közreműködésének köszönhetően tudott tanulószerezés keretében gyakorolni.

A gyakorlati helyen kapott juttatásokról

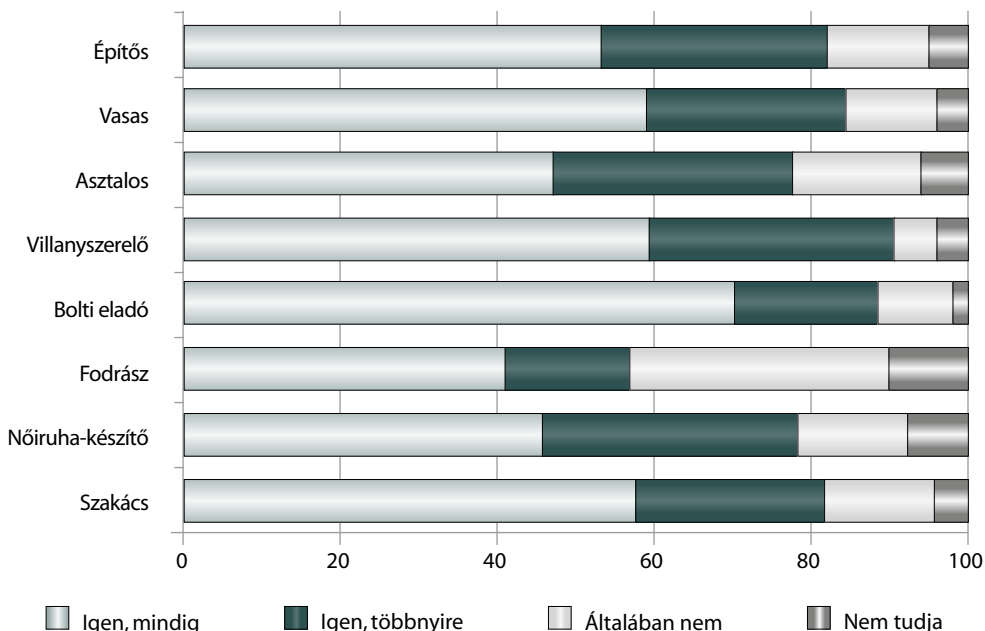
A tanulószerveződéssel gyakorlók jogszabályok által szabályozott keretek szerint anyagi és egyéb juttatásokra jogosultak. Az interjúk során számos történet, jelzés hangzott el arról, hogy a fiatalok nem mindig kapják meg a törvény szerint nekik járó juttatásokat. Megkérdeztük ezért azokat, akik tanulószerveződéssel gyakoroltak, hogy megkapják-e a nekik járó illetményt.

Összességében a diákok alig több mint fele (53,3%) jelezte azt, hogy mindig rendben megkapja, ami őt megilleti, és további 22,7% „többnyire” megkapja. 11% nyilatkozott úgy, hogy nem tud válaszolni, nyilván nincs tisztában a juttatások mértékével, részleteivel. 13% jelezte azt, hogy általában nem kapja meg. Azok aránya tehát, akik nem kapják meg azt, ami őket illeti, bizonyosan több mint egyharmad.

Szakmánként erősen eltér a juttatások kifizetésének morálja (lásd 4. ábra). Ez köztudottan igen rossz a fodrászoknál, ahol gyakori, hogy a gyakorlóléhelyért a családok még fizetnek is a diákot befogadó fodrász mesternek. Megtehetik, mert népszerű a szakma, így is van rá kereslet. A diákok válaszai megerősítik az interjúkban is elhangzottakat, a fodrászok kevesebb, mint fele kapja meg pontosan juttatásait. A bolti eladóknak és a villanyszerelőknek van a legkevesebb okuk panaszra, a többi szakma mindegyikében nagyjából 10-15%-ra becsülhető azok aránya, akiket becsapnak a gyakorlóléhelyen, és további 20-30%-nál gyanítható, hogy nincs minden rendben.

4. ábra

Ha volt (vagy van) tanulószerveződése, mindig rendben megkapta a juttatásait? (%)

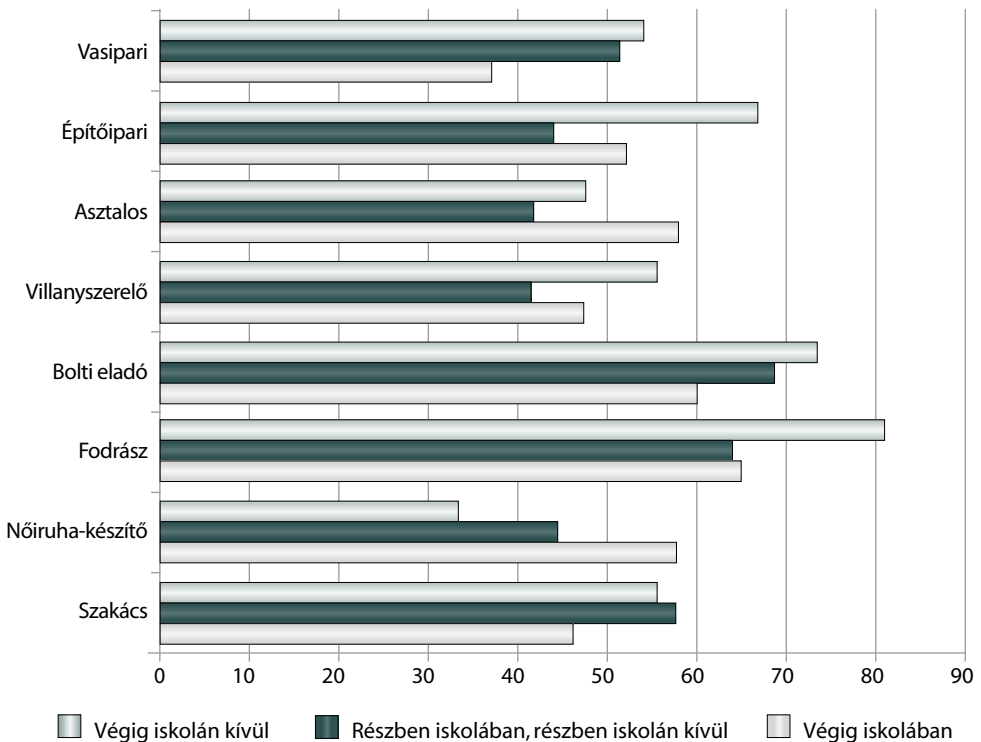
A gyakorlati helyszín és a gyakorlati tudás kapcsolata

Az iskolai gyakorlati oktatók közül többen kritikával illetik a külső képzőhelyeket, mivel véleményük szerint a diák ott csak a szakma egy szűk szeletét tanulja meg, sok esetben pedig a vállalkozó csak az olcsó munkaerőt látja a diákban, és ezért nem fektet nagy hangsúlyt a minőségi képzésre. A gazdaság szereplői pedig az iskolai gyakorlat hátrányait, leginkább a „valós” munkafeladatok hiányát szokták hangsúlyozni. Ennek fényében vizsgáltuk meg, hogy mit mondanak a diákok, mennyire sikerült jól elsajátítaniuk a szakmát, attól függően, hogy végzősként hol volt a gyakorlati oktatás helyszíne.

A többi csoport diákjaihoz képest a divatszakmának számító fodrászok válaszolták legnagyobb arányban, hogy sikeresen elsajátították a szakmát, függetlenül attól, hogy hol voltak a gyakorlati képzés során. A szakma elsajátításának színvonala tehát inkább annak a motiváltságnak köszönhető, amivel részt vesznek a képzésben. Az asztalosoknál és a női-ruha-készítőknél az iskolában gyakorlók között nagyobb arányban vannak, akik saját megítélésük szerint elég jól megtanulták a szakmájukat, az összes többi szakmában viszont az iskolán kívül gyakorlók jelezték nagyobb arányban az eredményes szakmaelsajátítást.

5. ábra

Azok aránya, akik saját megítélésük szerint elég jól elsajátították a szakmát (a gyakorlati helyszín szerint) (%)

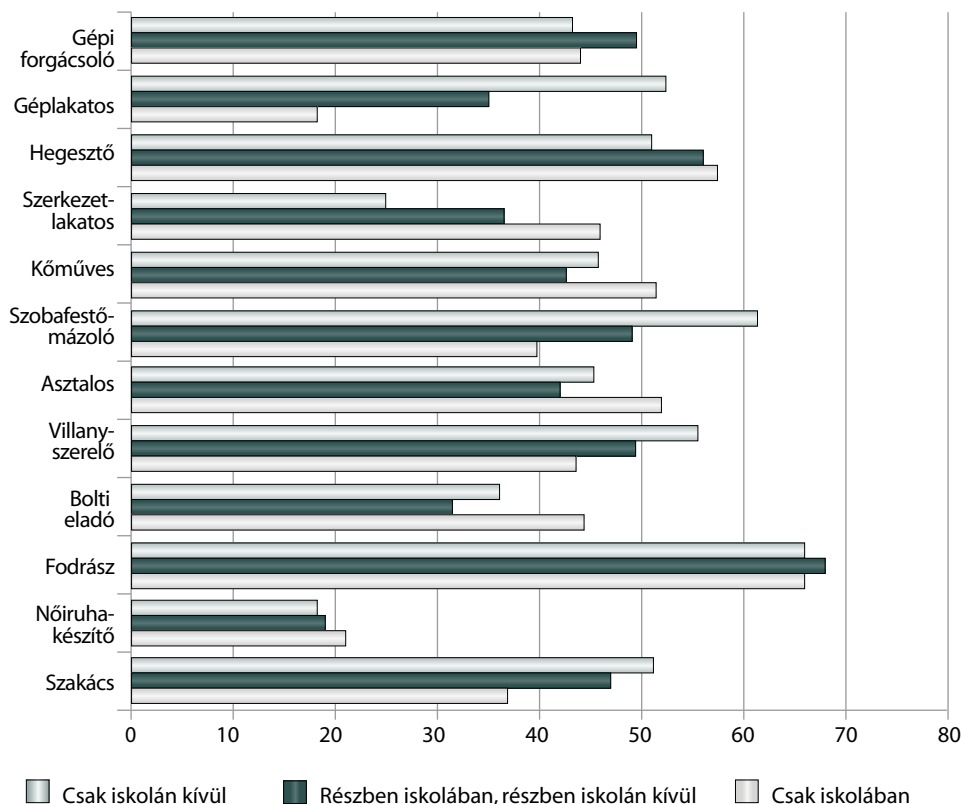
Gyakorlati helyszín és szakmai identitás

A szakmai identitás erősségének mérésére létrehoztunk egy indexet. Pozitívabb a szakmai identitás: ha valaki szívesen ajánlja szakmáját barátjának, rokonának; ha most kellene döntenie, ismét ezt a szakmát választaná; aki már eredetileg is maga döntött a szakma mellett; illetve, aki jobban szereti szakmáját, mint egy éve. A legerősebb magyarázó erővel két kérdésre adott választ ruháztunk fel. Nem rendelkezhet pozitív szakmai identitással az a diák, aki végzősként nem a jelenleg tanult szakmáját választaná újra, sem az, aki nem ajánlaná szívesen szakmáját rokonainak, ismerőseinek.

Megvizsgáltuk, hogy az egyes szakmákban kik rendelkeznek inkább pozitív, és kik inkább negatív szakmai identitással: azok, akik iskolában voltak a szakmai gyakorlatuk során, vagy azok, akik részben vagy teljesen iskolán kívül végezték azt. Külön elemeztük az érettségivel rendelkezőket (6. ábra).

6. ábra

Pozitív szakmai identitással rendelkezők aránya a gyakorlati képzés helyszíne szerint (érettségivel nem rendelkezők esetében) (%)

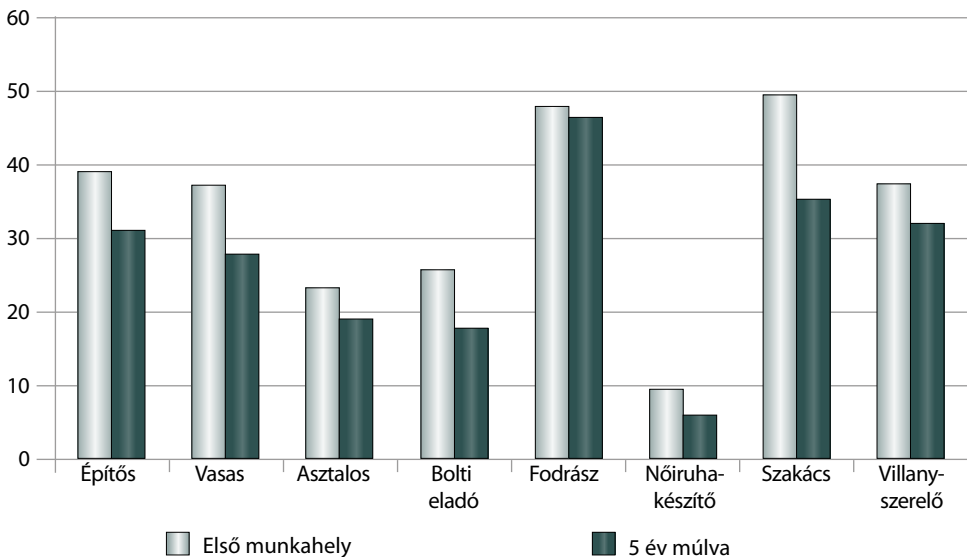
A gyakorlati helyszíntől függetlenül a legmagasabb arányban a fodrásztanulókat jellemzi pozitív szakmai identitás. Egyetlen szakma, a szobafestő kivételével, ahol a vállalkozónál gyakorló szobafestők pozitívabb szakmai identitással rendelkeznek, nincs szignifikáns kapcsolat a szakmai gyakorlat helyszíne és a szakmai identitás erőssége között. Összességében tehát elmondhatjuk, hogy a gyakorlati helynek nincs érdemi hatása a szakmai identitás mértékére, az más tényezőktől függ.

A szakmában maradás és a pályaelhagyás valószínűsége a gyakorlati helyszín függvényében

A fiatalokat megkérdeztük arról, hogy első munkahelyüknek, illetve öt év múlva a munkahelyüknek szerintük lesz-e köze a tanult szakmához. A válaszok elég jól mutatják, hogy milyen mértékben valószínűsítik-tervezik a pályán maradást és a pályaelhagyást, függetlenül attól, hogy a korlátozottnak ítélt lehetőségek, vagy egyéb okok miatt akarnak-e váltani. Szignifikáns kapcsolat a gyakorlati helyszín és a pályán maradás között a vizsgált csoportok esetében nem mutatkozott, szinte egyik vizsgált kategóriában sem. A hipotézisünk eredetileg az volt, hogy azok a diákok, akik gazdálkodó szervezetnél voltak a gyakorlati oktatás során, nagyobb arányban gondolják úgy, hogy az iskola befejezése után és öt év múlva is a tanult szakmájukban fognak majd dolgozni. Ez a feltételezésünk nem állja meg a helyét. Egyedül a szakács diákok esetében beszélhetünk ilyen – statisztikai értelemben is érvényes – összefüggésről mind az első, mind az öt évvel későbbi munkahely kapcsán (7. ábra).

7. ábra

Munkahelyének biztosan lesz köze a most tanult szakmájához? (%)

Érdeemes megnézni, hogy szakmacsoportonként milyen válaszarányokat találunk. Majdnem minden esetben igaz az, hogy – bár a különbség csekély és statisztikai értelemben nem szignifikáns – azok a diákok, akik részben vagy mindkét évben az iskolán kívül voltak a szakmai gyakorlati képzés során, nagyobb arányban választották azt, hogy első munkahelyüknek köze lesz a most tanult szakmájukhoz, mint a csak az iskolán belül gyakorlatozók. Ez alól kivétel a bolti eladónak tanulók csoportja. Esetükben a csak az iskolai tanműhelyben oktattak közel fele válaszolta azt, hogy első munkahelyének köze lesz a most tanult szakmájához, míg azok esetében, akik részben vagy csak iskolán kívül voltak gyakorlaton, csak a diákok negyede válaszolt ugyanígy.

A fodrász diákok valamennyi hiányszakma tanulóihoz képest nagyobb arányban gondolják úgy, hogy az iskola után és öt év múlva is tanult szakmájukban fognak dolgozni, mindkét esetben a válaszadók közel fele. Akik az első és az utolsó évben is vállalkozónál voltak, azoknak 60%-a gondolja, hogy első munkahelyén fodrászként dolgozik majd, míg a csak az iskolában, vagy részben az iskolán kívül gyakorlaton lévők 40%-a gondolja, hogy az első munkahelyének köze lesz a fodrász szakmához.

Viszonylag magas arányokat találunk még a szakács diákok válaszai között. A nőiruha-készítő szakmát tanulók gyakorlati helytől függetlenül, nagyon kis arányban választották azt, hogy első munkahelyüknek köze lesz a ruhakészítéshez, kevesebb mint a diákok 10%-a. Még kevesebben gondolják úgy, hogy öt év múlva is a szakmában fognak dolgozni, a fiatalok 5,3%-a. Ennek a szakmának a megtartó ereje minimális, kérdés, van-e a képzésnek így értelme?

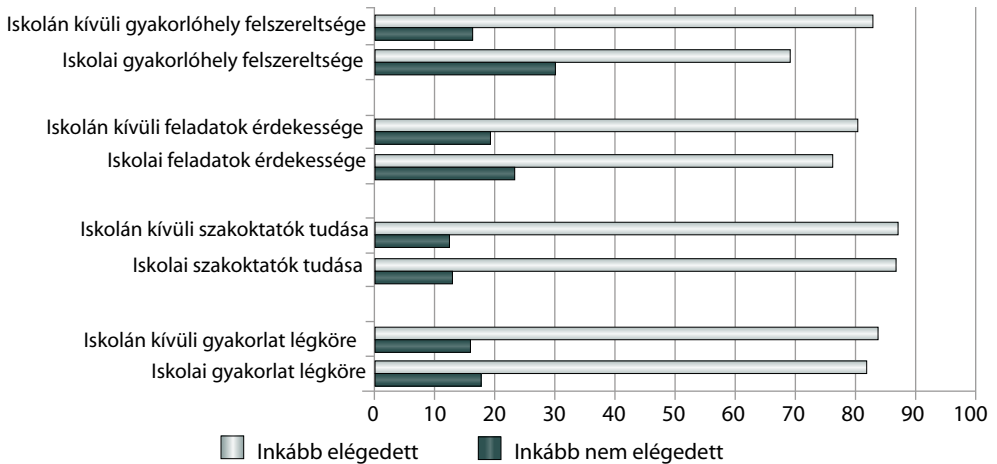
Ugyanakkor a diákok munkaerő-piaci várakozása minden vizsgált kategóriában szignifikáns kapcsolatot mutat azzal, hogy mennyire szeretik választott szakmájukat, illetve azzal, hogy megítélésük szerint azt mennyire sikerült elsajátítaniuk a szakiskolai képzés során. A szakmájukat szerető diákok optimistábban ítélik meg a munkaerő-piaci esélyeiket az iskola befejezése után. Mind a hiányszakmát tanulóakra, mind a fodrász diákokra igaz, hogy a külső gyakorlati helyszín és a tanulószerződés megléte a végzés évében, növeli annak reményét, hogy a szakmunkásvizsgát követően el fognak majd tudni helyezkedni adott szakmájukban.

Gyakorlati helyszínnel való elégedettség vizsgálata

A hiányszakmát tanuló diákok összességében elégedettek a gyakorlati helyszínekkel, akár iskolán belül, akár azon kívül van a gyakorlati helyük. Egyedül a külső gyakorlati helyek felszereltségét ítélik lényegesen jobbnak, mint az iskolait, a többi vizsgált dimenzió – a gyakorlat légköre, a kapott feladatok érdekessége, a szakoktatók felkészültsége – tekintetében nincs érdemi különbség, bár a vállalati gyakorlóléhelyek egy kicsivel pozitívabb képből tűnnek fel (8. ábra).

8. ábra

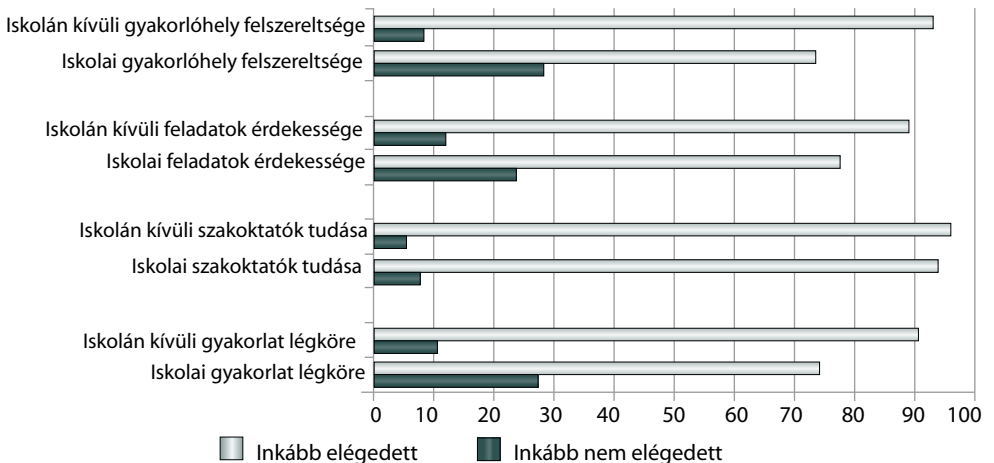
A hiányszakmát tanuló diákok véleménye az iskolai és iskolán kívüli képzőhelyről (%)

A fodrász szakmát tanulók (9. ábra) esetében már nagyobb eltéréseket találhatunk az iskolai és iskolán kívüli gyakorlóhely osztályozása során. A szakoktatókkal ők is maximálisan elégedettek, de a hiányszakmát tanulókkal ellentétben a felszereltségen túl a vállalkozónál zajló gyakorlat légkörét és az ott kapott feladatok érdekességét is jóval magasabbra értékelik az iskolában folyó gyakorlaténál. A bolti eladók elégedettsége is magas fokú, a felszereltséget ők is jobbnak látják a külső gyakorlati helyszíneken, a többi tényezőben nincs érdemi különbség a megítélésben.

9. ábra

A fodrász szakmát tanuló diákok véleménye az iskolai és iskolán kívüli képzőhelyről (%)

Választ kerestünk arra a kérdésre is, hogy vajon mutatkozik-e összefüggés a szakma szeretete és a gyakorlati hely között. A gyakorlólhellyel való elégedettség vizsgálata során kapott eredmények alapján arra számítottunk, hogy ha nem is nagy különbséggel, de azok szeretik jobban a szakmájukat, akik külső helyen voltak a szakmai gyakorlati képzés során. A vizsgált szakmák többségében nem mutatható ki szignifikáns összefüggés a szakma szeretete és a gyakorlati hely között. Ez alól három szakma jelent kivételt. Szignifikáns összefüggés van a két változó között az asztalos, a bolti eladó és a fodrász szakma esetében. Jobban szeretik szakmájukat az asztalosnak és a bolti eladónak tanuló diákok, abban az esetben, ha elsősként és végzősként is az iskolán belül gyakorlatoztak; ezzel szemben a fodrász szakma diákjai inkább mondták azt, hogy szeretik a szakmájukat, amennyiben a két vizsgált évben csak külső képzőhelyen voltak a gyakorlati oktatás során. Legkevésbé a nőiruha-készítők szeretik szakmájukat, a gyakorlati helytől függetlenül.

